

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ\*  
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ  
2022

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>A kutató neve</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| L. Balogh Béni                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>A kutatás témája</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Petru Groza és a magyarok                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>A kutatás helyszíne</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>ország, város</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Románia: Déva, Bukarest, Kolozsvár                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>intézmény(ek)</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | - Dr. Petru Groza emlékház, Déva<br>- Nemzeti Történelmi Központi Levéltár, Bukarest<br>- A Román Akadémia Könyvtárának Kézirattára, Bukarest<br>- Románia Nemzeti Könyvtárának Kézirattára, Bukarest<br>- A Kolozsvári Állami Magyar Színház Dokumentációs Tára |
| <b>A kutatás ideje</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 2022. október 16. – 2022. november 15.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <p>Egy hónapos romániai levéltári és könyvtári kutatásaim témáját Petru Groza (1884–1958) erdélyi román politikus fordulatokkal teli életútja képezte, különös tekintettel a magyarokhoz való viszonyulására. Grozát ugyanis elválaszthatatlan szálak fűzték a magyarsághoz, és politikusként fontos szerepet játszott a 20. századi magyar–román kapcsolatok alakulásában. Egy Hunyad megyei kis település görögkeleti papjának fiaként a szászvárosi református kollégiumban érettségizett, jogi tanulmányait pedig a budapesti egyetemen kezdte meg. Anyanyelvi szinten megtanult magyarul, és alaposan megismerte az általa nagyra becsült magyar kultúrát. Mindemelllett meggyőződéses román hazafi volt, aki Erdély Romániával való egyesüléséért küzdött. Az 1918 utáni megnagyobbodott Romániában ügyvéd volt Déván, jelentős vagyona tett szert, és 1927-ig polgári nézeteket valló politikusként tevékenykedett. Ezt követően politikai pályája éles baloldali fordulatot vett: radikális román parasztmozgalom élére állt, és szövetségre lépett az erdélyi magyar kommunista tömegszervezettel, a MADOSZ-szal. 1945 tavaszán szovjet nyomásra miniszterelnökké nevezték ki. „Magyarbarát” politikát folytatott, tényleges hatalommal azonban csak 1946 végéig rendelkezett, bár formálisan hét évig állt a kormány élén. 1952-ben kinevezték a Nagy Nemzetgyűlés Elnökségének elnökévé, ezt a tisztséget 1958-ban bekövetkezett haláláig viselte.</p> |                                                                                                                                                                                                                                                                  |

\* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

A szájhagyomány szerint családja a románok őseinek számító dákoktól származott, ő maga büszkén vallotta magát „lázkodó dák”-nak. 1912-ben eljegyezte a magyar nemesi családból származó Kabdebó Jozefinát, de nemzetiségi okok miatt mindkét család ellenezte a házasságkötést, amely így megghiúsult. Román nőt vett el feleségül, akitől öt gyereke született, de Jozefinába élete végéig szerelmes maradt. Tőle született a hatodik gyereke, Bisztrai Mária, a későbbi neves kolozsvári színésznő és színházigazgató. Groza vállalta az apaságot, és példás gondnal neveltette lányát, később a karrierjét is egyengette. Így gyakorlatilag két családja volt: egy román Déván és egy magyar Kolozsváron, ahol Jozefina és Mária élt.

Kutatásaim elsősorban azt a célt szolgálták, hogy feltárjam a legfontosabb romániai levéltári és könyvtári forrásokat egy jövődöbeli monográfia megírásához, melynek témája „Petru Groza és a magyarok”. Arra törekedtem, hogy magánéletének és politikai pályafutásának alaposabb megismerése mellett elkezdjem feltérképezni Groza magyar kapcsolati hálóját, hogy majd ennek alapján – újabb kutatásokkal kiegészítve – megrajzolhassam a román politikus magyarság- és Erdély-képét. Elsősorban az alábbi kérdésekre kerestem a választ: miként lehetett egyszerre magyarbarát, a magyar–román közeledés őszinte híve és a román nemzeti célok megvalósításáért elszántan küzdő nemzetépítő? Hogyan tudta összeegyeztetni román hazafiságát a magyarok iránti szeretetével? Melyek voltak magyarbarátsága magánéleti motivációi? Helytálló-e vagy sem az a vélekedés, amely szerint a kormányfővé kinevezett Groza magyarbarátsága valójában csupán azt a célt szolgálta, hogy a párizsi békekonferencián Romániának visszaadják Észak-Erdélyt? Ha nem, akkor magyarságpolitikájának eredménye miért volt mégis felemás? Milyen belpolitikai nehézségeket kellett leküzdenie, hogyan próbált lavírozni a többségi sovinizmus és a magyar kisebbség elvárásai között? Végül pedig a magyarsághoz való viszonyulását illetően volt-e ellentmondás a magánember és a politikus között, és ha igen, ez politikusi pályájának melyik szakaszára jellemző leginkább?

E kérdésekre mostani kutatásaim során csak részben találtam választ, mint ahogy – tőlem független okok miatt – az előzetesen kitűzött céloknak is csak egy része valósulhatott meg. A legnagyobb és legváratlanabb akadályt az jelentette számomra, hogy Dévára érkezve szembesültem azzal, miszerint az egykori román politikus villájában található és a család tulajdonát képező Petru Groza-irathagyaték nagyobbik – és fontosabbik – fele nyomtalanul eltűnt. Mivel a Groza-leszármazottak nem élnek Déván, és így a ház már hosszú ideje lakatlan, a közelben lakó idős gondnok, a család régi ismerőse felügyeli azt. Előzetes telefonos egyeztetéseink során nem említette, hogy az iratok jelentős részét néhány éve ellopták, ezt csak Déván közölte velem. Feltételezések szerint (bár ő ezt tagadja) Petru Groza Bukarestben élő egyik unokája lehetett a tettes, aki a család többi tagjának engedélye és tudta nélkül elszállított jelentős mennyiségű iratot – vagy legalábbis azok egy részét – minden valószínűség szerint már el is adta.<sup>1</sup> Mivel a raktárban nem találtam iratjegyzéket, ezért pontosan nem tudtam megállapítani, hány folyóméter volt az eredeti iratmennyiség, és abból mennyit vittek el.

Mindössze három nap állt rendelkezésemre, hogy a megmaradt iratokba belenézzek és egy kis részüket lefotózzam, továbbá számbavegyem őket és raktári jegyzéket készítek róluk. Ugyanis a Temesváron élő Groza-unoka, Octavian Proștean, aki előzetesen szóban engedélyezte a kutatásomat, három nap elteltével a gondnokon keresztül finoman és

<sup>1</sup> Román aukciós házak internetes oldalain számos Groza-levelet és -kéziratot, fényképeket kínálnak eladásra, nem kizárt, hogy ezek is a hagyaték részét képezték. Például:

<https://historic.ro/catalogsearch/result/?q=+petru+groza> (Utolsó letöltés ideje: 2023. február 10.)

2011-ben nagy értékű festmények is elloptak a villából, de ezek később előkerültek. Az ügynek országos sajtóvisszhangja volt Romániában. <https://adevarul.ro/stiri-locale/hunedoara/petru-groza-jefuit-post-mortem-zece-tablouri-1536042.html> (Utolsó letöltés ideje: 2023. február 10.)

udvariasan ugyan, de megtiltotta az irattárban való további kutatásaimat. Valószínűleg attól tartott, hogy a feltételezett tolvaj – a bukaresti unokatestvér –, akivel perben áll, megtudja, hogy „idegenek” járnak be a házba, és ezt felhasználja majd ellene. Azt azonban szerencsére nem tiltotta meg, hogy a már lefotózott iratanyagot tudományos célokra a későbbiekben felhasználhassam.<sup>2</sup>

A raktárban 28 számozott és öt szám nélküli dobozt találtam iratokkal, de a polcokon dobozatlan és rendezetlen anyagok is voltak. A számozás véve alapul több mint 50 doboz tűnhetett el nyomtalanul, ráadásul – Dorin-Liviu Bîțfoi már említett monográfiájának lábjegyzeteiből következően – éppen azok, amelyek a legértékesebb iratokat tartalmazták: a rendkívül kiterjedt Groza-levelezést és a többi személyes jellegű iratot. Ami megmaradt, az többnyire újságkivágás, különféle feljegyzés, üdvözlő vagy részvétávirat, nyilvánosan elhangzott beszéd, csoportos kihallgatási jegyzőkönyv vagy egyéb hivatalos irat. Néhány, a témám szempontjából fontos iratanyagot azonban így is találtam, például Groza miniszterelnök 1947-es magyarországi látogatásáról szóló dokumentumokat (66. doboz), vagy pedig az Arany János születésének 140. évfordulója alkalmából folytatott magyar nyelvű levelezés eredeti iratait (56. doboz).<sup>3</sup> Fontos továbbá a Groza-kormány 1945–1947 közötti nemzetiségpolitikáját összefoglaló hosszú beszámoló (59. doboz), akárcsak az 1956-os magyar forradalomról Groza által készített, 1956. október 28-án kelt másfél oldalas feljegyzés, amely az események árnyalt megközelítését tartotta szükségesnek és a Rákosi-rendszer hibáira hívta fel a figyelmet. (58. doboz). Tanulságos volt ezen kívül látni a szobák és folyósók falára még Groza által kitett, a szászvárosi református gimnázium éveit idéző, bekeretezett fotókat, vagy az igen sok magyar nyelvű művet<sup>4</sup> is tartalmazó könyvtárát. Mindez jól jelezte magyar kötődéseit, azt, hogy a gyermek- és ifjúkorban elsajátított magyar kultúra milyen elevenen élt benne sok évtized elteltével is.

A kutatáson kívül az irattárat is rendbetettem, amennyire az időmből futotta: a dobozok egy részének tartalmát szálsként átnéztem és leellenőriztem, hogy helyes-e a felirat, sorba raktam őket és raktári jegyzéket készítettem a megmaradt iratokról.

A Groza-villa gondnokának segítségével már a kutatásom második napján eljutottam a Dévához közeli Bácsiba (Băcia), az egykori miniszterelnök majd államfő szülőfalujába. Sajnos itt is lehangelő látvány fogadott: a szülőháza helyén épült villában, ahova Groza és családja egykor gyakran ellátogatott, az irattár már nem létezett, csupán a dolgozószoa íróasztalának fiókaiban lapult néhány kézzel írott korabeli levél, amelyeket Petru testvére, Liviu írt az édesapjuknak még fiatal korában. Az egykori miniszterelnökre vonatkozó iratokat azonban, amelyeket Groza román életrajzírója két évtizeddel ezelőtt még kutathatott, én már nem találtam meg, mivel a dévai iratokkal együtt valószínűleg ezeket is elvitték. Viszont itt is számos korabeli fénykép volt, köztük az is, amelyen Groza az első világháború idején a 8. honvédezred katonájaként látható bajtársaival együtt.

Nem volt ugyan betervezve a kutatásba, de Déván megpróbáltam bejutni a Román Nemzeti Levéltár Hunyad Megyei Levéltárába, ahol szintén vannak Grozával kapcsolatos iratanyagok. Próbálkozásom azonban sikertelen volt, mivel a levéltár kutatóterme felújítás miatt egy hónapig zárva tartott.

<sup>2</sup> Felhívtam telefonon Dorin-Liviu Bîțfoi, a 2004-ben kiadott román nyelvű Groza-monográfia (*Petru Groza, ultimul burghez. O biografie*. Editura Compania) szerzőjét, aki a kétezres évek elején kutatta az akkor még ép irattárat, hátha vannak fénymásolatai vagy fotói az átnézett anyagról. Sajnos nem tudott segíteni, mivel csak cédulákat készített annak idején.

<sup>3</sup> Nem sokkal halála előtt, 1957-ben Groza a levelezés egy részét másolatban a Magyar Tudományos Akadémiának és a Magyar Irodalmi Tanácsnak ajándékozta.

<sup>4</sup> Köztük Arany János Toldi-trilógiájának aranyozott kötésű díszpéldányát, amelyet az 1903-ban tett érettségi vizsgán kapott jutalmul, és élete végéig nagy becsben tartott.

Nem terveztem kutatást Kolozsváron sem, Déva után mégis ott töltöttem egy napot. Mivel Groza lánya, Bisztrai Mária a 2020-ban bekövetkezett halála előtt állítólag megsemmisítette az apjával folytatott levelezését, megpróbáltam utánajárni, nem maradt-e meg legalább annak egy része a Kolozsvári Állami Magyar Színház Dokumentációs Tárában, ahol a Bisztrai-hagyaték színházzal kapcsolatos részét őrzik. Kiderítettem, hogy a levelezés nincs a Dokumentációs Tárbán, viszont több olyan könyvet is találtam, amelyeket hosszabb-rövidebb személyes hangú ajánlás kíséretében Groza dedikált magyarul vagy románul a lányának.

A következő három hetet Bukarestben töltöttem levéltári és könyvtári kutatással. A Román Nemzeti Történelmi Központi Levéltárban 17 levéltári fond összesen 89 dossziéját néztem át, és ezekről több mint 2200 digitális felvételt készítettem. (A tételes jegyzéket külön csatolom.) Az átnézett iratok nagy része Groza miniszterelnöki (1945–1952) időszakában keletkezett, ami nem véletlen, hiszen többségükben hivatali ügyiratokról van szó. E tágabb korszakon belül elsősorban a miniszterelnöksége első két-három évéből származó dokumentumokat találtam. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy ekkor – a térség többi államához hasonlóan – Romániában is „összesűrűsödött” a történelem, és egyfajta rendszerváltozás zajlott le: az ország szovjet befolyás alá került, elkezdődött a kommunista diktatúra kiépítése. Másrészt Grozának, bár továbbra is miniszterelnök maradt, tényleges hatalma csak 1946 végéig, 1947 elejéig volt, ezt követően a tényleges döntéseket a Román Kommunista Párt (1948-tól Román Munkáspárt) vezetése hozta meg. Harmadrészt pedig ebben az időszakban került leginkább előtérbe Grozának az előző kormányokétól markánsan eltérő nemzetiségpolitikája, és így a magyarsághoz való viszonyát illetően is ebből az időszakból van a legtöbb hivatali dokumentum. A szorosán vett témán kívül az erdélyi magyar kisebbség helyzetéről és a magyar–román viszonyról is számos fontos iratot találtam és fotóztam le.

A Román Akadémia Könyvtárának Kézirattárában Octavian Goga személyes fondjában kutattam a Petru Grozával kapcsolatos levelezését. A levelek többsége nem Groza magyarokhoz való viszonyulásáról szól, mégis érdekes adalékot jelentenek személyiségének jobb megértéséhez.

Románia Nemzeti Könyvtárának Kézirattárában Groza által írt és neki címzett leveleket találtam. Levelezőpartnerei között volt a többszörös miniszterelnök, a román Néppárt elnöke: Alexandru Averescu marsall, továbbá a már említett Octavian Goga, vagy Nicolae Titulescu egykori külügyminiszter.

A Román Akadémia Könyvtárában, Románia Nemzeti Könyvtárában és a Központi Egyetemi Könyvtárban a témára vonatkozó szakirodalmat is tanulmányoztam, és számos digitális felvételt készítettem. A Külügyi Levéltárba és a Securitate irattárát vizsgáló Országos Bizottság Levéltárába ezúttal nem sikerült bejutnom, de remélem, hogy a későbbi kutatásaim során ezek iratanyagát is meg tudom majd tekinteni.

#### **A kutatás módszere**

Alapkutatásaim során a politika- és társadalomtörténet mellett eszmetörténeti és művelődéstörténeti szempontból is vizsgálom a témát, mivel csak ezzel az integrált szemléletmóddal lehet megérteni Groza magyarokhoz és Erdélyhez való viszonyulását. Mindvégig tárgyilagosságra törekszem. Célomat folyamatos magyarországi, illetve romániai levéltári és könyvtári kutatással, valamint az összegyűjtött anyag módszeres tudományos feldolgozásával és publikálásával kívánom elérni.

**A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)**

Az eddigi kutatások megerősítik azt a korábbi feltételezésemet, hogy Groza magyarbarátsága őszinte volt, legmélyebb meggyőződéséből fakadt, és nem csupán azt a célt szolgálta, hogy a párizsi békekonferencián Romániának visszaadják Észak-Erdélyt. A magyarok és az összes többi nemzetiség teljes egyenjogúsítására vonatkozó nézeteit magánemberként és politikusként is egész életében következetesen hangsúlyozta. Egy 1955-ben kelt feljegyzésében például arra hívta fel a figyelmet, hogy a romániai és a magyarországi magyaroknak „közös az etnikai hovatartozásuk”, ráadásul ezeréves közös múltjuk van, így az egymás iránti együttérzés „erős és emberi” dolog. „Az államhatárral elválasztott honfitársak iránti érdeklődés – mint írta – a múltban, a jelenben és mindörökké élénk”. Kiemelt figyelemmel kell tehát kezelni a nemzetiségi kérdést, mivel a környező országokkal való jó kapcsolat is a nemzetiségekkel való bánásmódtól függ.<sup>5</sup>

Ugyanakkor az is igaz, hogy román hazafiként a határkérdésben jótárgyat sem volt hajlandó engedni, és miniszterelnökké való megválasztását követően mindent elkövetett azért, hogy a párizsi békekonferencián Románia egész Erdély területét visszakapja. Úgy vélte, hogy a „demokráciák” nem hozzák szóba a határok revízióját, aki pedig felveti a kérdést, „az fasiszta, reakciós és sovén”.<sup>6</sup> Meg volt győződve arról, miszerint az erdélyi magyarok is abban érdekeltek, hogy ne vetődjék fel a határkérdés – ami szerinte úgyis elveszíti majd a jelentőségét –, mert abban az esetben fellángolna az országban a magyargyűlölet: „nem csak hogy nem lehetne magyarul énekelni hivatalos román színpadon, de még a Calea Victoriei-en<sup>7</sup> sem lehetne egyetlen magyar szót sem hallani.”<sup>8</sup> Román beszélgetőpartnereinek a Magyar Népi Szövetség „százas” intézőbizottsága 1945. novemberi kiáltványára<sup>9</sup> hivatkozva gyakran bizonygatta, hogy mivel már teljes jogegyenlőséget élveznek, az erdélyi magyarok nem kívánják megváltoztatni az államhatárokat – mintegy „felmentve” őket ezzel a revizionizmus vádjá alól. Ugyanakkor Constantin Daicoviciu kolozsvári történészprofesszornak, a dákoromán kontinuitáselmélet egyik kidolgozójának azzal büszkélkedett, hogy Erdély kérdését nem történelmi érvekkel, „nem Deceballal és Traianusszal” oldotta meg, hanem jó nemzetiségpolitikával.<sup>10</sup>

Összességében elmondható, hogy Groza össze tudta egyeztetni román hazafiságát a magyarok iránti tiszteletével és szeretetével, holott a korabeli román nacionalista közgondolkodásban ez összeegyeztethetetlennek tűnt.

Kutatásaim részeredményeit 2022. november 5-én a bukaresti Koós Ferenc kör rendezvényén tartott, vetítéssel egybekötött előadáson ismertettem. Az előadás címe: „Petru Groza és a magyarok”. (A vetítés anyagát mellékelten csatolom.)

Ugyanaznap a Bukaresti Rádió magyar adásában Borbély Tamás riporter kérdezett Petru Groza magyarokhoz fűződő viszonyáról és politikai hagyatékáról. A felvétel, amelyet 2022. december 1-jén adtak le, itt hallgatható meg (17.46-tól):

<sup>5</sup> Concluzii legate de conferința șefilor guvernelor celor patru mari puteri de la Geneva din iulie 1955. Septembrie 1955. Arhivele Naționale Istorice Centrale [Nemzeti Történelmi Központi Levéltár, Bukarest, a továbbiakban: Arh. N.I.C.], fond Institutul de studii istorice și social-politice. Personalități. (Fond XV.) Nr. inv. 3544, dos. 109/1953–1955, f. 47–49.

<sup>6</sup> Audiența ziariștilor bulgari, 24 mai 1946. Arh. N.I.C., fond Consiliul de Miniștri, Nr. inv. 3039, dos. 168/1946, f. 290–291.

<sup>7</sup> Calea Victoriei = Bukarest egyik legforgalmasabb sugárútja.

<sup>8</sup> Audiența Teatrului Național din Iași, 30 aprilie 1946. Arh. N.I.C., fond Consiliul de Miniștri, Nr. inv. 3039, dos. 170/1946, f. 270.

<sup>9</sup> A kiáltvány megfogalmazása szerint „az erdélyi nemzetiségi kérdés megoldása nem határkérdés”.

<sup>10</sup> Audiența rectorilor Universităților din București, Cluj și Iași și a unei delegații de studenți din Cluj, 1 iunie 1946. Arh. N.I.C., fond Consiliul de Miniștri, Nr. inv. 3039, dos. 170/1946, f. 299–300. Ekkor már ismert volt, hogy a Külügyminiszterek Tanácsa 1946. május 7-i párizsi ülésén a második bécsi döntés előtti magyar–román határ visszaállítása mellett döntött.

<https://www.bukarestiradio.ro/2022/12/01/december-1-jei-kulonkiadas/?fbclid=IwAR2wXHj8qiEo6IapwtoBLLH8Wi7BAMlzIQGSRNel5RI8DN0hvxN0SmWKfAA>

**A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ideértve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)**

2022. május 26-ától a román belügyminisztérium szigorú kutatási korlátozásokat vezetett be a kommunista diktatúra levéltári iratanyagának kutatását illetően, amely korlátozásokat később, az év végén feloldottak. Bukaresti kutatásaim éppen a korlátozások idejére estek, így nyolc dossziét (köztük egy 1932-es keltezésűt!) nem kaptam meg azon ürügy alatt, hogy titkosítva vannak.

Fontos tudni, hogy aki a Securitate irattárát vizsgáló Országos Bizottság Bukarestben található levéltárában szeretne kutatni, az a kutatás tervezett időpontja előtt legalább 4-5 héttel nyújtsa be a kérelmét, mivel a kutatási engedély megérkezését követően még hetekig kell várni arra, hogy helyet kapjon a kutatóteremben.

Kelt: Budapest, 2023. február 13.

L. Balogh Béni